

N E Z Â F E T

Mahir İZ

Cenâbı hak Kur'ân-ı Kerîminde temizliği emreden âyet-i Kerîmeyi, binasında mübalâğa olan bâb ile inzâl buyurmuştur. Yani müslümanların tertemiz olmalarını istemiştir. Resûl-i kibriya ise, bir hadîs-i şeriflerinde temizliğin imânın levazımından olduğunu beyan buyurmuştur. Selâm ile bir topluluğa girildiği zaman, önce nazarların aradığı şey karşısındakinin temizliğidir. İlk bakış yüzedir. Yüz, her mâhlûkda ilk nazara çarpan yerdir. Ahsen-i takvim olan insanda ise yüz en çok dikkate şayan olan uzuvdur. Kudret-i ilâhiyenin en belîğ tecellisi yüzedir. Diğer a'zâ normalin dışında olduğu takdirde nazar-ı dikkati çeker. Fertler, yüz sâyesinde birbirinden ayrılırlar. Bir kalabalığa dikkatle baktığımız zaman hiç bir yüzün diğerine benzemediğini hayret ve ibretle görürüz. Milyonlar ve milyarlar böyledir. Bu kesret-i nâmütenâhiye, vahdâniyet-i ilâhiyenin en bâriz delîlidir. Dikkat edersek, hayvanların da böyle olduğu meydandadır. Bir arının veya bir karıncanın ancak kendi kovanına veya yuvasına girebildiğini, başkasına girmek istediği zaman hemcinsleri tarafından hücumu uğradığı görülmektedir. Mikroskobik tedkikat, hattâ nebatatta da aynı cins ağaçların her yaprağının ayrı ayrı inceliklerle birbirinden ayrı olduklarını meydana çıkarmaktadır.

Amasyalı Muallim Cûdî merhum, bir rübâisinde bunu şöyle belirtir :

*Allah tecellisini tekrar etmez,
Bir şey'i iki safhada izhâr etmez,
Âsâr-ı nevanevdir olan manzûrun,
Bilmez bunu kim dikkat-i âsâr etmez.*

Bu çok şâyân-ı dikkat ayrılık, büyük bir kolaylıkla bir arada yaşayan insanlar arasında fark edilir. Birbirinden ayırt edilemiyen ikizlerde bile inceden inceye yapılan araştırmada, bâriz farklar görülür.

Vecîh, yani yüz kelimesi, hakikî, mecazî mânalarla ve muhtelif bablarla Kur'ân-ı Kerîmin yüz kûsûr yerinde, zikr edilmiştir. Yüz hakkındaki ata sözleri, mecâz-ı mürsel olarak hep insanı kasdeder.

Bir insan diğerinin yüzüne baktığı zaman nazarlarının incinmemesi için tertemiz olması lâzımdır. Erkekde yüzü süsleyen cinsiyet fârikası olan bıyık ve sakaldır. İrşâd-ı Nebevîye uyularak bıyığın dudakları kapayan kısmının kesilmesi ve sakalın da bir tutam uzatılması fitrî ve tabiidir. Ancak emr-i mesnûn diye uzatılan sakalın her gün yıkanıp taranması lâzımdır. Bir müslümanın yüzüne bakıldığı zaman, temizlikten pırıl pırıl parladığı görülmelidir. Tabiî ve fitrî erkeklik nişânesi olan bıyık ve sakalın kökünden tıraş edilmesi bid'attır. Ancak örf-ü belde sakalı kesmekle âdet halini almış bulunuyorsa o zaman «âdet muhakkemdir» düsturuna uyularak, kesilebilir. Âdete uyulmayıp da uzatılacak olursa

«cumhura muhalefet kuvve-i hatadandır.» düsturundan tevellüd edecek neticeler, insanı muhtelif yönlerden üzebilir. Bu itibarla din mümessilleri dışında herkesin beldenin âdetlerine uyması zarurîdir. Hattâ, din mümessili olmayan efraddan biri, sünnettir diye sakal bırakmış ise, o sünnetin icâbâtına göre tevfik-i hareket etmesi lâzımdır. Sünnettir, diye sakal uzatan bir kimse sigara, nargile içemez. Kahvede oyun oynamak şöyle dursun, hattâ oyun seyredemez. Kötü bilinen kimselerle, zaruret halinde bile temas edemez, başkalarını tavsit eder. Her ne kadar, yukarıda geçen hususları, hiç bir kimsenin yapması doğru olmamakla beraber, sakalını uzatmakla zeyy-i resûle girdiğine inanan birinin, sûret-i kat'i-yede tevakkî etmesi zarurîdir. Sakalını sünnettir, diye uzatan bir adama tezyif ve istihza makamında bir nâbekâr, «Sakallı» diye seslense, o mütesennin-i lihyedârın mütecevize lâıyk olduğu cezayı kanunen tatbik ettirmesine imkân yoksa, her ne suretle olursa olsun, sünnet-i seniyei kendi nefsinde tahkîre müsaade etmemesi lâzımdır.

İnsan, muhatabının yüzünden sonra üstüne başına bakar. Bu itibarla giyim kuşamda, kılık kıyafette de karşısındakini incitmiyecek yani tiksindirmeyecek bir temizlikde olması icabeder. Çünkü bir adamı tiksindirmek ve iğrendirmek, keraheti müstelzimdir, vebâli vardır.

İnsan, daha sonra muhatabının tavır ve hareketine bakar. Şurasını burasını kaşıyan, karıştıran, sokaklara ağız, burun, boğaz ifrâzâtını atan kimselerden iğrenir. Bu haller, her ne kadar fıkıh kitaplarımızda mekruh bir günah olarak zikr edilmiş ise de, bu hüküm bir defa yapanlar içindir. Bunu âdet edinenler haram irtikâp etmiş olurlar. Yine bu yolda fıkıhımızın umûmî kaidesine göre «İsrar halinde küçük günahlar, büyük» hükümü bunlar hakkında tecelli eder. Bu gibi müstekreh mübâlâtsizlikleri yapan eğer bir din adamı olursa derhal, Ulûl-emr tarafından geri hizmete alınması vaciptir. Çünkü örnek ve mukteda olan bir din adamı, şahsında, inananlar ve inanmayanlar tarafından dinin istihfafına sebebiyet vermiş olur ki, azli bir zarûrettir.

Kelime-i şahadetle içini, tahâret-i şer'iyye ile dışını temizleyen müslüman Hakk'a ve halka yakın olmaya namzettir.

Müslümanların günde beş defa; hastalık veya hayatî zaruretlerle hiç olmazsa bir iki defa bir araya geldikleri yer, câmidir. Selâmla cemiyete karışan ferd, din kardeşleriyle bir arada selâmete kavuşmak için her semtin halkı arasında civarındaki câmide toplanır. Câmî cemaatı, sosyal hayatın inanca dayanan ilk ve tabii topluluğudur. Din sosyolojisi burada başlar. «Dinde her amel niyete bağlıdır. Niyeti ne ise onun karşılığını görür.» Bu hikmet-i nebeviyye, dinin temel taşlarından biridir. Binaenaleyh niyeti 27 derece daha sevap kazanmak ise onun karşılığını görür. Câmideki kardeşlerinin ahvâlinden haberdar olup, onların yardımına koşmak, niyeti ile cemaata giderse ücreti kat kat yükselen bir amel-i

şâlih ifâ etmiş olur. Cenab-ı Hak Kitab-ı Keriminde «Câmiye süslü ve yeni kıyafetle geliniz.» meâl-i münifindeki âyet-i Kerîmeyle yepyeni elbiselerle, tertemiz gelmemizi emir buyuruyor. Çünkü ziyet, temizliğin fevkindedir. Binaenaleyh kirli çoraplarla, kirli elbiseyle, ter kokularıyla, kasap, manav, bakkal önlükleriyle câmiye girmek emr'e, camiye ve cemaata hümratsızlık ve tiksinti vermek bakımından da halka ezâ olduğundan, kerâhetin fevkinde bir vebâle girmiş olur. Dinde ezâ'nın hükmü hürmettir. Böyleleri cemaata gelmek şöyle dursun, namazın kaçmasından korkarak olduğu gibi iş kıyafetiyle câmi kapısından girenler son cemaat yerinde hiç kimseyi rahatsız etmemek üzere gerilerde bir hasır üstünde vazifelerini edâ ederler, aslâ câmiye giremezler. Bunu düşünemeyenleri müezzîn ve imam efendilerle cemaattan her ferd i'kâz ile mükelleftir.

Câmilerin de tertemiz tutulması, tozdan topraktan beri olması, cami nezâfetinin şartlarından. Ashâb-ı hayrın câmilere vakfettikleri halılar, rağbet-i âmmeyi müstelzimidir. Şâirin dediği gibi :

Rağbeti mâl iledir câmi-i İslâmın da.

Mescid-i köhne-i bî vakfa cemaat gelmez.

Kezâ fıkıh kitaplarımız, sarımsak, soğan ve emsali cemaatı rahatsız edecek kerih kokularla câmiye girmeyi mekrûh addetmiştir. Bilâkis, güzel kokular sürünmeyi makbûl ve müstahsen görmüştür. Dişler arasında yemek kalıntılarının kokusunu izâle için de Fahr-i Risâlet Efendimiz, abdest tazelerken misvak kullanmayı emir buyurmuştur. Ancak burada bazılarınca yanlış anlaşılan bir hususu tavzih gerekmektedir. Misvaka ait olan hadîs-i şeriflerinden maksat, dişleri ve ağız temizlemektir; yoksa sivâk ağacının kullanılması değildir. Fıkıh kitaplarımızı gözden geçirecek olursak, anlarız ki, misvak bulunmadığı zaman sağ elinin orta ve baş parmağı ile dişleri ovalamak suretiyle sünnet-i seniyye eda edilmiş olur. Şu halde misvak bulunmadığı zaman, diş fırçası kullanmak suretiyle de sünnet yerine getirilmiş olur. Yukarıda dediğimiz gibi gâye, ağız ve dişlerin temizliğidir.

Her ne kadar, tahâret-i şer'iyeye taallûk etse de, nezâfetle ilgili kısmı bulunduğu için bir hususu daha zikretmeden geçemeyeceğiz. İstinca esnasında, su ile tahâret-i kâmile den evvel, tuvalet kâğıdı kullanmak da sünnettir. Zira, mürebbi-i beşeriyet Efendimiz, bu hususu küçük taşlar istimâli ile işaret buyurmuşlardır. Bundan maksad, su kullanılmadan evvel, elin necasete temas etmemesidir. Bu gün, tuvalet kâğıdı, bu maksadı temin etmektedir. Bu suretle yapılan ilk temizliği müteâkip, su ile tertemiz bir hâle gelmek, amel-i salihdir.

Temizlik, bütün beşeriyete örnek olması lâzım gelen müslümanın başlıca şîâridir.